

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Йоана Спасова-Дикова,
Институт за изследване на изкуствата – БАН, сектор „Театър“,
член на научно жури по процедура
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
на Стоян Георгиев, с дисертация на тема
„Драматургията на Пинтър и рецепцията ѝ в България“,
научно направление 2.1. „Филология“,
научен консултант доц. дфн, Людмила Григорова,
Институт за литература – БАН

Стоян Георгиев е свободен докторант в Институт за литература – Българска академия на науките. Завършва през 1989 г. българска филология във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Бил и преподавател по антична и западноевропейска литература в Бургаския свободен университет. Водил е телевизионно предаване. Пише стихотворения и разкази. Има един сатиричен роман „Митническа сага“, който е преведен и на руски език. Прави и драматургични опити. Има една публикувана пиеса „Хаос“. Занимава се с редакторска и преводаческа дейност.

През последните години неговите интереси са насочени към изследването на британската драматургия и по-специално на творчеството на Харолд Пинтър – световноизвестен драматург, актьор, режисьор, носител на Нобелова награда, на множество други награди, „Доктор хонорис кауза“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Представената дисертация „Драматургията на Пинтър и рецепцията ѝ в България“ е обемен научен труд от 298 страници с 5 приложения.

Ползваната методология на изследването следва основно сравнително-исторически и литературно-исторически подходи.

Предложената разработка има ясна структура. Тя е организирана в три глави с по няколко подглави. След всяка глава са направени изводи, съгласно изискванията за формата на дисертационен труд. Започва с увод и завършва със заключение. Има библиография на използваната литература около 250 различни източника (около 160 – на български език и около 90 – на английски език), между които са книги, студии, статии, електронни публикации. Сред цитираните автори са философи, преводачи, теоретици, критици и практики на литературата, драматургията и театъра. Дисертацията се опира и на голям брой рецензии и критични бележки за постановките на Пинтър в България от времето на тяхното създаване. Този емпиричен материал дава допълнителни детайли за личността и творческия процес на обекта на изследване – Харолд Пинтър и интерпретациите на неговата драматургия в България.

В увода дисертантът накратко представя съдържанието на труда, обосновава изборът на темата и нейната значимост, формулира целите, задачите и описва основните методи, използвани в хода на изследването. Бих могла да кажа, че творчеството на Харолд Пинтър е пространно изследвано в световен мащаб и съществува огромно количество научна, научно-популярна литература, публицистика, интервюта с Пинтър, с режисьори, поставяли Пинтър и пр. Не мога да не изтъкна, че Георгиев е извършил огромна работа по издирване на съществуващите източници по въпроса, но актуалността и новостта на

дисертацията е най-вече в разглеждането на различните интерпретации на Пинтъровите пиеси днес и по-специално в България. За съжаление проучването се затваря най-вече в рамките на миналия век, което може да бъде разширено в една последваща разработка.

По своята същност трудът представлява историческо изследване в две обособени части: исторически преглед на творчеството и по-главните особености на пиесите на Харолд Пинтър в контекста на развитието на европейската драматургия и исторически преглед на преводите и постановките на Пинтър в България от втората половина на XX век. Разбира се не липсват и моменти на теоретизиране, свързани с опити за периодизация на творчеството на Пинтър, проследяване на трансформацията на неговите идеи в произведенията му през различните периоди, типологизация на видовете преводи на негови пиеси в България.

В първа глава е направен обзор на английската литература след Втората световна война, където Харолд Пинтър е разгледан като един от представителите на модерната английска драма и по-специално на екзистенциализми и Театъра на абсурда. Проведен е сравнителен анализ между пиесите на Пинтър и на двамата най-ярки представители на абсурдизма в театъра: Бекет и Йонеско.

Във втора глава се дискутират характерните теми в пиесите на Пинтър, а именно борбата между половете в търсене на идентичност; функциите на измамата; несигурността и манипулативността на паметта.

Третата глава е посветена на рецепцията на Пинтър в България и най-вече е поставен акцент върху преводите на неговите пиеси и на театралните постановки по негови творби. Тук основни фигури се

явяват преводачите на Пинтър Антония Парчева, Галина Томова-Станкева и режисьорите Стоян Камбарев, Пламен Марков, Димитър Гочев и Крикор Азарян, които в своите интерпретации представят големия британски драматург на българската публика в период на смутни времена, свързани с Перестройката и демократичните промени. Изтъкват се и някои актьорски постижения, което в по-нататъшна разработка може да бъде по-детайлно разгледано. В тази част би могло да се помисли за включване и на по-късни постановки на Пинтър и от нашия век през последните 10 години и тяхната публична рефлексия и значимост, което би засилило актуалността на изследването. В случая могат да бъдат включени и по-нови постановки като „Измяна“ в ДТ „Стоян Бъчваров” – Варна, 2014; „Стари времена“ в Сатиричен театър 2018 и др. и да бъдат потърсени и анализирани причините за периодичната / спорадичната поява на „пинтъромания“ или на по-успокоено обръщане към текстовете на големия британски драматург на българска сцена.

Бих искала да отбележа, че понятието „рецепция“, което се среща още в заглавието, е доста спорно и не отговаря докрай на същността на изследването, в което очевидно под „рецепция“ се разбират преводите и постановките на Пинтър. От гледна точка на театрознанието в случая става дума по-скоро за „интерпретация“. Рецепцията в театралата теория би могла в зависимост от контекста да бъде свързана с преводача, режисьора, актьора, сценографа и пр., но принципно се отнася до зрителя като една по-пасивна позиция на възприемане, а не на активно участие в творческия процес и даване на нов живот на драматургичното произведение на сцената. В този смисъл вероятно би следвало някои от употребените термини и

понятия да бъдат преосмислени от гледна точка не само на литературоведските им, но и на театроведските им значения.

В заключението дисертантът подчертава приносното значение на британския драматург, изследовател на тайнствените ни подсъзнателни страхове от липса на идентичност, от загуба на своята територия, от отслабване в битката с останалите, от изолация и алиенация, от самота, от неспособност за интеграция в социума, което характеризира творчеството на Пинтър и го превръща в борец за мир и социална справедливост с изявена гражданска позиция, който се възправя срещу пороците и недъзите на обществото, подтискащи и обезличаващи отделния човек.

Първото приложение обособява в таблица четирите творчески периода в драматургията на Пинтър. Основните критерии за класификация са свързани със смяната и трансформацията на основната тема в пиесите на драматурга, а именно – заплахата: нахлуване на заплахата отвън; заплахата в пиесите е не само отвън, но и отвътре, от отделния човек към останалите; заплахата се утаява в спомените, заплахата се свързва конкретно с политическото насилие над личността от авторитарните режими по света. Второто, третото и четвъртото приложение представят графично други важни теми в Пинтъровите творби като борбата между половете в търсене на идентичност; функциите на измамата; несигурността и манипулативността на паметта: памет и болест, памет и смърт, памет и семейство, памет и насилие.

Изготвена е и таблица за така наречената „Рецепция на Пинтър в България“, където е направен опит за типология на преводите от различни преводачи (Антония Парчева, Галина Томова-Станкева и други) и са изброени постановките по произведения на Пинтър у нас –

17 в София и 4 в провинцията. Ще отбележа, че списъкът е непълен и липсват постановките между 2009 и 2019 г., с изключение на последната през тази година на „Любовникът“ в Народния театър, която е включена. Бих препоръчала таблицата да се допълни.

Бих искала да изтъкна, че приложените таблици са изключително полезни, доколкото нагледно представят основните изводи на изследването.

В дисертацията са ползвани трудовете на Зигмунд Фройд; Карл Густав Юнг; Карл Ясперс; Мартин Хайдегер; Жан-Пол Сартр; Жан-Франсоа Лиотар и др. Също така детайлно са проучени отзивите в печата на оперативната театрална критика и колумнистите в периодиката за постановките на Пинтър в България през 90-те години, когато има своеобразен бум на постановки по Пинтърски пиеси у нас. Сред цитираните статии в специализирани издания и вестници са текстовете на: Десислава Гавраилова; Юрий Дачев; Виолета Дечева; Буряна Захаријева; Владимир Игнатовски; Николай Йорданов; Мирослава Кортенска; Богдана Костуркова; Милена Михайлова; Камелия Николова; Васил Стефанов; Аглика Стфанова; Ана Топалджикова; Димитър Чернев и др. Бих изтъкнала, че това е едно от достойнствата на труда, а именно – добросъвестното проучване на писаното за Пинтър у нас.

Важно качество на дисертацията е, че тя се базира на сериозно количество публикации за Харолд Пинтър в англоезичната научна литература: Томас Адлер; Кристофър Бигсби; Майкъл Билингтън; Алън Болд; Джон Браун; Катерин Бъркман; Виктор Кан, Елин Дайамънд; Бернард Дюкор; Джон Елсън; Мартин Еслин; Лусина Габард; Стивън Гейл, Луис Гордън; Мириъм Грос; Кристофър Инес; Катерин Итцин; Олег Керенски; Джон Килингър Томас Постълуейт;

Патрик Робъртс; Елизабет Сейклариду; Арлин Сайкс; Симон Трусър; Джордж Уелуърд и др. Този обзор има важна когнитивна стойност за българските читатели и интересуващите се от творчеството на Пинтър. Само ще отбележа, че въпреки доста подробното проучване липсват базисни автори като Арнолд Хинчлиф; Уилям Бейкър; Пенелопа Прентис; Варун Бегли и др. Също така прави впечатление, че повечето по-сериозни изследвания на големия драматург са от миналия век. Показателно е, че в библиографията почти няма цитирана литература от XXI век. Препоръчително е в по-нататъшна разработка да бъде разширена ползваната литература с по-нови източници от новия век като тези на Дейвид Лейн; Ян Албърт, Шенал Вайраван, Хекмат Шамут и др.

Като достойнство на работата може да се изтъкне, че това е първото по-задълбочено изследване у нас върху творчеството на Пинтър и на преводите и постановките му в България.

Приносен е направеният сравнителен текстологичен, семантичен и лексикален анализ на отделни фрагменти от три Пинтъррови пиеси, преведени на български език от Антония Парчева и Галина Томова-Станкева като са посочени плюсовете и минусите на двете преводачки.

Важен момент е детайлното обглеждане на съществуващата българска критическа литература на някои от емблематичните постановки на Пинтър в България.

Дисертантът посочва като свой принос извода, че изтъкваната от редица изследователи на Пинтър кръгова композиция (*reversed structure*), до голяма степен се дължи на влиянието на комедиите на Гогол. Тази вероятно ползотворна идея се нуждае от по-сериозна аргументация. Принципно провеждане на анализ на особеностите на

Пинтъровата драматургия, както в сравнение с други представители на европейската драматургия, освен с малко по-подробно разгледаните Бекет и Йонеско, така и с видни руски писатели (Гогол, Достоевски, Чехов, Булгаков и др.), би могло да бъде обект на изследване в една по-нататъшна разработка.

Монографията би била полезна за учени и изследователи на английската литература, литературни критици, историци на литературата, театрали, режисьори, актьори, студенти, преводачи, езиковеди, драматурзи.

Въпреки изказаните съображения и отправените предложения, като се вземат предвид гореизтъкнатите качества на труда и на дисертанта Стоян Георгиев като специалист в областта на филологическите науки, както и представените пет научни публикации по темата в специализирани издания, което надвишава изискуемия минимум, давам положителна оценка и предлагам да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Член на журито: проф. д-р Йоана Спасова-Дикова

28. 09. 2019

Подпис:

